

SOSYAL BİLGİLER DERSİ TARİH KONULARININ ÖĞRETİMİNDE BİRİNCİ ELDEN KAYNAKLARIN KULLANIMI¹

Zafer TANGÜLÜ²

Tuba ÇIDACI³

Öz

Bu çalışmanın amacı, Sosyal Bilgiler dersi içerisindeki Tarih konularının öğretiminde birinci elden kaynakların (kanıt) kullanılmasının, ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin akademik başarısına ve derse olan tutumlarına etkisini araştırmaktır. Araştırmanın yöntemi karma yöntem olarak belirlenmiştir. Bu nedenle nicel ve nitel araştırma yöntemleri beraber kullanılmıştır. Nicel araştırma yöntemi kapsamında ön test-son test kontrol gruplu yarı deneysel desen modeli yapılmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinden ise eylem araştırması (aksiyon) kullanılmıştır. Araştırmanın yapıldığı öğrenciler, 2013-2014 eğitim-öğretim yılı içerisinde Muğla ili Menteşe ilçe Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı bir özel okulun 7. sınıfından seçilmiştir. Okulun 7.sınıf öğrencileri 20' şer kişilik 7A / 7B olmak üzere iki şubeden oluşmaktadır. Bu sınıflardan biri kura yöntemi ile deney grubu diğeri ise kontrol grubu olarak belirlenmiştir. Deney grubu seçilen sınıfa ders kanıt temelli etkinliklerle, birinci elden kaynak kullanılarak işlenmiştir.Kontrol grubunda ise Milli Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenen Sosyal Bilgiler dersi ders programına uygun ders işlenmiştir.Deney ve kontrol gruplarına "Ülkeler Arası Köprüler" ünitesindeki konulara uygun çalışma yapılmadan önce ve çalışma yapıldıktan sonra başarı testi ve tutum ölçeği uygulanmıştır.Verilerin analizi için t- testi uygulanmış verilerSPSSveITEMAN programları ile analiz edilmiştir. Araştırma neticesinde deney ve kontrol gruplarına uygulanan son başarı testi ve son tutum ölçeğinin analiz sonuçlarında deney grubu lehine anlamlı farklılık olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler, Kanıt, Birinci Elden Kaynak, Eleştirel Düşünme.

¹ Bu çalışma Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünde bitirilen "Sosyal Bilgiler Dersi Tarih Konularının Öğretiminde Birinci Elden Kaynakların Kullanımı (7. Sınıf Örneği)" adlı Yüksek Lisans Tezinin sadeleşmiş halidir.

² Yrd. Doç. Dr. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı, zafertangulu@mu.edu.tr

³ Bilim Uzmanı, bayrit25@hotmail.com

USING ORIGINAL SOURCES WHILE TEACHING TOPICS OF HISTORY IN SOCIAL SCIENCES COURSE

Abstract

The objective of this study is to investigate the effect of using first hand resources (evidences) in teaching History subjects within the Social Studies lesson upon academic achievements and lesson attitudes of 7th grade secondary school students. The research method was determined as mixed method. Thus, quantitative and qualitative research methods were used together. A quasi-experimental design model with pretest-posttest control group was performed within the scope of the quantitative research method. On the other hand, action research was used within the scope of the qualitative research method. Students that were included in the study were selected from the 7th grade of a private school of Muğla province Menteşe district National Education Directorate in the school year of 2013-2014. 7th grade students of the school consisted of two branches as 7A / 7B (20 students in each). While one of these classes was determined as experimental group, the other was determined as control group by lot. In the class that was selected as the experimental group, the lesson was taught with evidence-based activities by using first hand resources. In the control group, on the other hand, the lesson was taught in accordance with the curriculum of Social Studies lesson that was determined by the Ministry of National Education. A success test and an attitude scale were applied to the experimental and the control group before and after a study that was performed according to the subjects in the unit "Bridges between the Countries". The data were analyzed by applying the t- test and using the SPSS and ITEMAN programs. As a result of the study, a significant difference was observed on behalf of the experimental group in the analysis results of the last success test and the last attitude scale that were applied to the experimental and the control group.

Keywords: Social Studies, Evidence, First Hand Source, Critical Thinking.

Giriş

Son yüzyıl içerisinde meydana gelen farklı türden gelişmeler, birçok farklı alanı değişik şekillerde etkilemiştir. Bu etkilenen alanlardan bir de eğitimidir. Yaşanan gelişmeler neticesinde artık eğitim alanında pasif öğrenci yerini aktif olan öğrenci modeline bırakmıştır (Topkaya, 2015). Bu anlayışı merkeze alan yapılandırmacı yaklaşım, eğitim sistemimize 2005 yılında girmiştir (Akpınar, 2013). Klasik eğitim anlayışında öğretmen aktif, öğrenci pasif olduğu için öğrencinin derse karşı ilgisi zayıflamakta ve öğrencinin öğrenmeye karşı istekliliğini öldürmektedir (Karaca, 2007). Bu

olumsuzlukların giderilmesi için 2005 yılında eğitim sistemimizde değişiklik yapılmış ve bu değişiklik yapılandırmacı anlayış olarak adlandırılmıştır. İlköğretim Sosyal Bilgiler dersi de yapılandırmacı anlayışa göre düzenlenmiş, ders kitapları da bu anlayışa uygun olarak hazırlanmıştır (Ocak ve Yurtseven, 2009). Yapılandırmacı derste önemle vurgulanması gereken şey, öğrenenlere kesin ve şaşmaz bilgileri öğretmek değil, mantıklı, analitik ve sorgulayıcı bir yorumun nasıl yapılabileceğini göstermektir (Yapıcı, 2007). Bu bağlamda öğrencilerin hem bilişsel hem de duyuşsal manada sistemli bir şekilde donatıldıkları eğitim kurumlarında (Topkaya, 2016) işlenen Sosyal Bilgiler dersi Tarih konularının öğretimi de 2005 yılındaki bu anlayışla yapılmış ve yeni tarih anlayışı kanıt temelli öğrenmeyi gerekli kılmıştır. Bu gereklilik beraberinde;

- *Kanıt temelli tarih öğretimi öğrenci başarısında ne kadar etkilidir?
- *Öğrencilerin kanıt kullanma becerisini geliştirebilir mi?
- *Kanıt temelli öğrenme öğrencinin algılamalarını etkiler mi?
- *Kanıt temelli tarih öğretimi, öğretim sürecinde öğrencide nasıl bir iz bırakır?... vb. gibi soruları gündeme getirmiştir (Doğan, 2008).

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, Sosyal Bilgiler dersi içerisindeki Tarih konularının öğretiminde birinci elden kaynakların (kanıt) kullanılmasının, ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin akademik başarısı ve derse olan tutumlarına etkisini ortaya koymaktır.

Araştırmanın Önemi

Tarih geçmişte yaşanmış olayları ele alır ve inceler. Geçmişte yaşanmış olayları incelemek ise ancak o dönemdeki fiziki malzemeleri bilmek, fotoğrafları görmek, dokümanal kalıntıları okumak gibi imkânlarla mümkün olur. Sosyal Bilgiler dersi tarih konularının öğretiminde kullanılacak kanıt öğrencinin ilgisini canlı tutarak, onda merak duygusunu geliştirir ve öğrencinin kanıtı analiz ederek yorum yapabilme ve eleştirel düşünebilme becerisi kazanmasını sağlar. Sosyal Bilgiler öğretmeni ise öğrenciye sunduğu kanıtlarla öğrencide bilginin kalıcılığını sağlamış olur. Zaten günümüz eğitim anlayışı olan yapılandırmacı anlayış, öğrenciyi aktif istediğinden kanıt temelli bir tarih öğretimi de öğrenciyi aktif kılp, onu bilmeye ve keşfetmeye yönlendireceğinden dolayı programa uygun ders

işlenmesini sağlamış olur. Bu çalışmadan elde edilecek bulgular gerek öğretmenlere kanıt temelli ders işlerken gerekse de program geliştirme uzmanları ve akademisyenlere bilgi sunması bakımından önem taşımaktadır.

Sayıtlar

1. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin uygulama dışındaki beraber geçirdikleri vakitlerde birbirlerini etkilemedikleri varsayılmaktadır.
2. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin dış etkenlerden eşit oranda etkilendiği varsayılmaktadır.
3. Araştırmada kullanılan veri toplama araçlarının araştırmanın amacına ve konusuna uygun olduğu varsayılmaktadır.
4. Deney ve kontrol grubu öğrencilerine eşit davranıldığı düşünülmüştür.

Sınırlılıklar

1. Araştırma 2013-2014 eğitim-öğretim yılı ile
2. Araştırma Muğla ili Menteşe ilçe Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı bir özel okulun 7. Sınıf öğrencileri ile
3. Araştırma 7. Sınıf “Ülkeler Arası Köprüler” ünitesi ile
4. Başarı testi, tutum ölçeği, deney ve kontrol grubuna yazdırılan mektuplar ve deney grubuna uygulanan etkinlik çalışması ile sınırlıdır.

Tarihsel Kanıtın Tanımı ve Birinci Elden Kaynak İle İlişkisi

Geçmiş yaşanmış olduğundan önceki zamanlardaki insanların tecrübelerine geride bıraktıkları hatıralara dayanarak yapılan analizler, fiziksel malzeme ve doküman kalıntıları yoluyla ulaşılabilir. Bu yüzden tarihsel kanıtı başvurmada tarih anlayışı edilemez (Akbaba, 2005). Bilimsel işlevsellik açısından kaçınılmaz olan ortada geçmişin bir zamanını gün yüzünde tutan her türlü eşyadır. Tanık olamadıklarımız zaman çizelgesinin mazisinde kalanlar hayatta kalmaya direnenler, her şeyiyle kanıt olarak ifade edilir. Adına kalıntı, buluntu dediğimiz tüm kaynaklar, insanların geçmişteki yaşamları hakkında bilgi verir (Tosh,1997:31). Tarihsel kanıt ise geçmişten gelen kalıntı ve izlerin tarihsel bilgi çerçevesinde sorgulanması yoluyla elde edilen tarihsel anlamının gerçekleşmesine yardımcı olan

kaynaklar olarak tanımlanabilir (Doğan, 2007). Tarih yaşanmış geçmiş konu edindir. Geçmiş yaşanmıştır ve onunla ilgili tüm kalıntılar her yeredir. Bunlar arkeolojik yerler, harabeler, kalıntılar, eski binalar, kitaplar, dokümanlar, arşivler ile hepimizin sahip olduğu kültürel ve entelektüel mirastır. Bunların hepsi tarihinin kaynağıdır. Geçmişle ilgili olarak bu kalıntıları sorgulamaya başladığımız andan itibaren onlar artık tarihsel kanıt olarak değerlendirilebilir (Husbands, 2000). Tarihsel kanıtı incelemeyen "bunun olduğunu nasıl biliyoruz?" sorusuna güvenilir cevap veremeyiz. Bazı durumlarda Tarihsel problemler ortaya çıkabilir. Çünkü çok fazla kalıntı var; bu nedenle tarihçi hangi kalıntıları kullanacağını seçmek zorundadır.

Collingwood, tarihte soru ve kanıt karşılıklı olarak değerlendirirken sorulan yanıtılamayı sağlayacak herhangi bir şeyin kanıt olduğunu ifade etmiştir. Bundan dolayı birinci elden kaynağı kanıttan ayıran en önemli özellik kaynağa sorulan soruya verdiği cevaptır. Daha açık bir deyişle her birinci elden kaynağa doğrudan kanıt denilemez. Eğer o birinci elden kaynaktan tarihinin sorduğu soruyla ilgili cevap alınabiliyorsa o zaman birinci elden kaynak bir kanıt statüsü kazanır (Doğan, 2007).

Tarihsel kanıt ile tarihsel kaynak kavramları arasındaki farklılıkla ilgili olarak Carr -Elton çekişmesi örnek verilebilir. Kanıt teriminin **belirsiz** bir biçimde kullanılmaması gerekir (Jenkins 1997). Carr-Elton çekişmesinde "kanıt" terimi Elton tarafından tarihinin araştırma yaparken kullandığı kaynaklar olarak tanımlanmaktadır. Oysa Carr kanıtı, geçmişten gelen, varolan ve bir yorumu desteklemek üzere kullanılan izler olarak tanımlamaktadır. Jenkins ise adı geçen eserinde kanıt terimi konusunda unutulmaması gereken belli başlı noktalar olduğunu şöyle dile getirmektedir: "Geçmiş olup bitmiştir: izleri sürmektedir. Tarihçi onlara gitsin gitmesin bulsun bulmasın bu izler vardır, kanıt terimi; bu izlerden daha önce değil, yorum ve sav adına kanıt olarak yararlanıldığında kullanılır." Kaynak ve kanıt kavramlarının birbiri yerine kullanılmasıyla ilgili Ashby de kaygılarını şöyle belirtmiştir: "Hem tarih yazımında hem de tarih eğitiminde "kaynak" ve "kanıt" kelimeleri birbirinin yerine sıklıkla kullanılmaktadır ve öğrencilerin yanı sıra tarihçiler ve öğretmenlerde bu konuda açık ayrımlar yapılmalıdır. Eğer gelişme sağlanmak isteniyorsa öğrencilerin kaynakların kanıtlarla aynı olmadığını anlamalarını ve kaynaklarla iddialar arasındaki kanıtsal ilişki konusunda bir kavrayış geliştirmeleri gerekir(Ashby, 2004:9).

Kanıt Kullanmanın Sosyal Bilgiler Dersi Tarih Konularının Öğretiminin Amaçlarına Uygunluğu

Kanıt, geçip gitmiş tarihi olayın somut bir göstergesidir. Bu yönüyle kanıt, tarih öğretiminde bir laboratuvar gibidir. Tarihi gerçekliğin gelip geçici olmayan bir ürününü bugüne ve sınıfa taşıyarak gözlem imkânı sunar (Safran ve Köksal, 1998). Tarih dersini orijinal kıldığı ya da tarihçinin aktivitesini model gösterdiği için değil desteklediği düşünce çeşitleri ve imkân sağladığı öğrenme yolları için kanıtın tarih öğretiminde yeri vardır. Kanıtta her zaman için soru ve yorumun kazandırdığından daha çoğu vardır. Kanıt geçmişin basit bir nesnesi olmaktan ziyade bizim içimizden bir şeydir: Belli bir kimliği yoktur. Geçmişe dair belli başlı bir anlam ortaya koymaz (Akbaba, 2005). Tarih derslerinde doküman kullanma, benimsenen tarih anlayışı ve eğitim görüşü ile yakından ilgilidir. Tarih derslerinde doküman kullanma temelde pedagojik tarih ile bilimsel tarihin pek ayrı olmadığı ve öğrencilerde tarihçi becerilerinin geliştirilmesi gerektiği görüşüne dayanır (Ata, 2002). Birçok farklı disiplinin bir araya gelmesi sonucunda oluşan sosyal bilgiler (Topkaya ve Akdağ, 2016) dersinde tarih konularının öğretiminde kanıt kullanılması öğrencilerin olay veya olgulara karşı daha güvenli bir şekilde bakmalarına olanak sağlayacaktır.

Kanıt Temelli Sosyal Bilgiler Dersi Tarih Öğretimi Yaklaşımı

Kanıtlar, diğer bilimlerde olduğu tarih çalışmalarında da önemli bir yere sahiptir. Bilimsel çalışmalar kanıt kullandığı sürece geçerliği yeterli olur. Tarihçilerde çalışmalarında birincil ve ikincil kaynakları seçip, kullanarak çalışmalarında kullanmaktadırlar. Tarihçinin, tarihçi olarak adlandırılmasını sağlayan şey de onun yaptığı çalışmayı kanıtlarla ortaya koymasından ileri gelir (Collingwood, 1990). Geçmiş araştırılırken bir şeyin nasıl yapıldığı, nasıl ve hangi amaçla kullanıldığı veya insanlar için taşıdığı önemin bilinmesi gerektiğinde tarihi delillerin açıklanması yöntemine başvurulur (Cooper, 1995:4). Tarihçiler geçmişle onun kalıntıları yoluyla bağlantı kurarlar. Bu yüzden tarihsel kanıtı başvurmadan tarih anlayışı elde etmemiz mümkün değildir. Tarihsel kanıtsadece bilgi işlemenin ana kaynağını oluşturmaz, o dili keşfetmeye, dilin katılımcılara sunduğu anlamlara ve geçmişin tarihçesine açılan bir araştırma yoluna da sahip olmamızı sağlar (Doğan, 2007).

Tarih derslerinde kaynak kullanma, benimsenen tarih anlayışı ve eğitim görüşü ile yakından ilgilidir. Tarih derslerinde doküman kullanma temelde pedagojik tarih ile bilimsel tarihin pek aynı olmadığı ve öğrencilerde tarihçi becerilerinin geliştirilmesi gerektiği görüşüne dayanır (Ata, 2002). Bu gereklilik tarih öğretiminde "Kanıtı Dayalı Tarih Öğretimi" adıyla yeni bir yaklaşımın doğmasına yol açmıştır.

Yöntem

Bir yöneme dayalı olarak yapılan araştırmalarda o araştırmanın bütün olarak üretimi, doğru ve tam olarak sunumu elde edilemez. Yani tekli yöntem kullanılarak yapılan bir araştırma zayıflık arz eder. Bu zayıflığın giderilmesi ise çoklu yöntemlerin kullanılması ile mümkün olur. Sadece nicel araştırmaya dayalı eğitim araştırmalarının son zamanlarda eğitim alanında yeterince yönlendirici olmaması beraberinde araştırmalarda nitel araştırma yöntemlerinin de kullanılmasını gerekli kılmıştır. (Doğan, 2007: 202). Bu nedenle bu çalışmada sonucunda elde edilen verilerin eğitim hayatında yönlendirici olabilmesi, doğru ve tam sonuçlara ulaşılabilmesi amacıyla bu araştırmanın yöntemi karma yöntem olarak belirlenmiştir. Bu kapsamda nicel ve nitel araştırma yöntemleri beraber kullanılacaktır. Nicel araştırma yöntemi kapsamında ön test-son test kontrol gruplu yarı deneysel desen modeli yapılmıştır. Deney ve kontrol gruplarına "Ülkeler Arası Köprüler" ünitesindeki konulara uygun çalışma yapılmadan önce ve çalışma yapıldıktan sonra başarı testi ve tutum ölçeği uygulanmıştır.

Nitel araştırma yöntemlerinden ise eylem araştırması (aksiyon) kullanılmıştır. Eylem araştırması, var olan durumun derinlemesine tespitinden sonra var olan problemin ortadan kaldırılması için en uygun eylem planının hazırlanması ve problemin giderilmesi olarak tanımlanır. Var olan problemin tespit edilebilmesi için bu süreçte hazırlanan sorular öğrencilere yöneltildikten sonra elde edilen veriler analiz edilirken uygulama ya da süreç anlaşılır. Araştırmacı analiz ettiği verileri betimler ve birtakım çıkarımlara, yorumlara ulaşır. Böylece araştırmadaki problemle ilgili önerilerde bulunur (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu amaçla bu araştırmada eylem araştırması kullanılarak var olan problem saptanmış ve bu problemin çözümüne yönelik uygulamalar yapılmış, elde edilen veriler analiz edilip, problem ile ilgili önerilerde bulunulmuştur.

Nicel veriler toplanırken şu yöntemler uygulanacaktır:

1. “Ülkeler Arası Köprüler” ünitesindeki konuların birinci elden kaynağa (kanıt) dayalı olarak öğretilmesinin öğrenci başarısına etkisini tespit etmek amacıyla geliştirilen başarı testi uygulanmıştır.

2. Öğrencilerin derse karşı tutumunu ölçmek amacıyla Sosyal Bilgiler dersi tutum ölçeği uygulanmıştır.

Başarı Testi: Başarı testi hazırlanırken Milli Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenen kazanımlar dikkate alınmıştır. Başarı testinin hazırlanmasında tarafsız davranılmış, ne kontrol ne de deney grubu ön planda tutulmamıştır. Başarı testi 4 seçenekli maddeden oluşmaktadır. Başarı testi için 7. sınıf Sosyal Bilgiler dersinin Ülkelerarası Köprüler ünitesi kapsamında çoktan seçmeli 20 tane test sorusu hazırlanmıştır. Bu sorular hazırlanırken okul müfredat programına bağlı kalınmıştır. Başarı testindeki soruların kapsam geçerliliği için uzman görüşü alınmıştır. Başarı testinin güvenilirliğini belirlemek için ITEMAN programında madde analizi ve güvenilirlik çalışmaları yapılmıştır. Güvenirlik analizi sonucunda başarı testinin KR20 değeri .73 olarak tespit edilmiştir.

Tutum Ölçeği: Bu çalışmada, Demir ve Akengin (2010) tarafından “Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Bir Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması ” adlı çalışmaları için geliştirilen ve 26 maddeden oluşturulan “Sosyal Bilgiler Tutum Ölçeği” kullanılmıştır.

Ankette 26 tutum ifadesi yer almaktadır. Bu ölçekte öğrencilerden ölçekte yer alan maddelere yönelik düşüncelerini yansıtmaları beklenmiştir. Her maddenin karşısında “tamamen katılıyorum”, “katılıyorum”, “kararsızım”, “katılmıyorum”, “hiç katılmıyorum”, şeklinde beş seçenek sunulmuştur. Öğrencilerden bunlardan yalnızca bir tanesini işaretlemeleri istenmiştir. Bu şekilde olumlu tutuma sahip öğrencilerle, olumsuz tutuma sahip öğrencilerin daha iyi tespit edileceği düşünülmüştür. Ölçekte likert tipinde ifadeler için “tamamen katılıyorum (5)”, “katılıyorum (4)”, “kararsızım(3)”, “katılmıyorum (2)”, “hiç katılmıyorum (1)”, puanı verilmiştir.

Demir ve Akengin tarafından geliştirilen bu ölçeğin Cronbachalpha güvenilirlik katsayısı 0.932 olarak bulunmuştur. Bu sonuca göre ölçeğin iyi bir

güvenirlilik katsayısına sahip olduğu söylenebilir (Demir ve Akengin, 2010 : 36)

Yine tutum ölçeğinin faktör analiz çalışması yapılmış olup, doğrulayıcı faktör analizi kapsamında, RMSEA 0.028, SRMR 0.82, GFI 0.80, AGFI 0.76, NFI 0.93, CFI 0.99 ve RFI 0.92 olarak tespit edilmiştir. Elde edilen bu sonuçlar mükemmel uyum değerlerine sahip olmasa bile, değerlerin kabul edilebilir sınırlar içerisinde olduğunu söylemek mümkündür (Demir ve Akengin, 2010: 37).

Nitel veriler toplanırken şu yöntemler uygulanacaktır:

Nitel veri toplama tekniği içerisinde kullanılan ve araştırılması hedeflenen olgu ve olaylar hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsayan “Döküman İncelemesi” yapılmıştır. Elde edilen veriler betimsel analiz yöntemiyle analiz edilmiştir. Derse başlarken öğrencilere araştırma konusu üzerinde mektup yazdırılmış ve onların konu hakkındaki duyguları, düşünceleri test edilmiştir. Ders bitiminde aynı konu ile ilgili son mektup yazdırılmış ve ön mektuplar ile son mektuplar arasındaki farkların rahatça görülebileceği betimsel analiz tabloları hazırlanmıştır. Böylelikle öğrencilerde dersin başındaki duygu, düşünce ve bilgileri ile dersin sonundaki duygu, düşünce ve bilgilerini kıyaslama imkanı sağlayacak dokümanlar elde edilmiştir.

Denekler

Araştırmanın yapıldığı öğrenciler, ulaşım imkânının kolay olması nedeniyle 2013-2014 eğitim-öğretim yılı içerisinde Muğla ili Menteşe ilçe Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı bir özel okulda yapılmıştır. Okulun 7. sınıf öğrencileri 20' şer kişilik 7A / 7B olmak üzere iki şubeden oluşmuştur. Bu sınıflardan biri kura yöntemi ile deney grubu diğeri ise kontrol grubu olarak belirlenmiştir. Deney grubu seçilen sınıfa ders kanıt temelli etkinliklerle, birinci elden kaynak kullanılarak işlenmiştir. Kontrol grubunda ise Milli Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenen Sosyal Bilgiler ders kitabı, öğretmen kılavuz kitabı ve öğrenci çalışma kitabı destekli ders işlenmiştir. Okulun Sosyal Bilgiler dersinin işlendiği sınıf kabinet olup, içerisinde tüm ünitelere lazım olacak teknolojik araç ve gereçler, materyaller yer almaktadır.

Veri Analizi

Araştırmada kullanılan nicel veriler, gerek başarı testi sonuçları gerekse de tutum ölçeği sonuçları SPSS programı kullanılarak analiz edilmiştir. Elde edilen veriler 0.5 düzeyinde anlamlılık analizi yapılmıştır. Analizde frekans, standart sapma, aritmetik ortalama, bağımsız gruplar t- testi, bağımlı gruplar t- testi istatistiğinden yararlanılmıştır. Araştırmaya katılan kontrol grubu ve deney grubunun normalite testi yapılmıştır. Grupların yapılan test sonucunda normal dağılım gösterdiği görülmüştür. Bu nedenle bağımlı gruplar t- testi ve bağımsız gruplar t- testi uygulanmıştır. Araştırmada yer alan nitel veriler ise betimsel analiz tabloları oluşturularak analiz edilmiştir. Betimsel analizde kodlama ve kategoriler oluşturulmuştur. Bu kategoriler doğrultusunda nitel veriler analiz edilmiştir. Her ne kadar araştırma süreci eylem araştırması olarak gerçekleşmiş olsa da elde edilen nicel verilerin analiz sonuçlarının çalışmayı sonuçlandırmadaki payı yadsınamaz.

Bulgular

Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerine Uygulanan Mektup Etkinliği

Araştırmanın yapıldığı gruplara araştırmanın başladığı ilk günün ilk dersinde ve araştırmanın bittiği son günün son dersinde Çanakkale Savaşları ile ilgili mektup yazdırılmıştır. Öğrencilerin mektupları teker teker okunmuş ve mektuplarda yer alan Çanakkale Savaşı'nın seyrine ait ifadeler betimsel analiz tabloları oluşturularak analiz edilmiştir.

Kontrol Grubu Öğrencilerinin Yazdığı Mektuplardan Elde Edilen Veriler

Kontrol grubu öğrencilerinin yazdıkları mektuplardan oluşturulan Çanakkale Savaşının seyrine ait doğru ifadelerin yer aldığı aşağıda yer alan betimsel analiz tablosu incelendiğinde kontrol grubu öğrencilerinin dersin başında yazdıkları mektuplardan 15 farklı Çanakkale Savaşı'nın seyrine ait doğru ifade kullanıldığı tespit edilmiştir. Öğrencilerin % 25' i şehitlerden bahsederken, % 20' si Çanakkale'nin çok zor şartlara sahip olduğunu, % 10' luk kesimin ise Çanakkale Savaşı'nda düşmanın amacının ne olduğunu bahsettiği görülmektedir. Diğer doğru ifadelerden ise 1' er öğrencinin

bahsettiği görülmektedir. Aynı grubun ders kitabı destekli ders işlendikten sonra 20 doğru ifadeden bahsettikleri görülmüştür. Mektubunda aynı

ifadeleri kullanan öğrencilerin mektubuna devam ederken edindiği bilgilerden bazılarına da mektubunda değinmiştir.

Kontrol grubu öğrencilerinin yazdığı ilk ve son mektuba ait ifadeler

Deney grubu öğrencilerinin yazdığı ilk ve son mektuba ait ifadeler

ÖN MEKTUP		f	%	SON MEKTUP		f	%		
1	Çanakkale şartlara sahip	zor	11	55	1	Şehit	7	35	
2	Kına		1	5	2	Düşman cephanesi çok	4	20	
3	Yıl 1915		2	10	3	İman gücü	2	10	
4	Şehit		8	40	4	Kara savaşı	2	10	
5	Boğazdan geçirmemek		1	5	5	Sıhhiye çadırı	2	10	
6	Hava sis, duman		1	5	6	18 Mart 1915	3	15	
7	Düşman silahı çok		1	5	7	Rusya'ya yardım	2	10	
8	Seyit On Başı		1	5	8	Nazmi Bey	1	5	
9	Düşmanı İstanbul'a sokmamak, beş çayı içirmemek		2	10	9	Hemşire	1	5	
10	Türk cephesi az		1	5	10	Mermi çok, mermi	600	2	10
11	İngiliz+Fransız		2	10	11	Çanakkale duman	toz,	6	30
12	Savaş bitmeden paylaşan		1	5	12	Türk cephanesi az	4	20	
13	Para bastıran		1	5	13	Hoşaf, ekme, çorbası	yarım buğday	5	25
14	Siper mesafesi	2-3	1	5	14	Nusret	mayın	3	15

metre			gemisi		
15	Mermi fazla	1 5	15	Anafartalar,	5 25
16	Mayın döşeme	1 5		Conkbayırı, kilitbahir, Seddülbahir, Kumkale, Orhaniye, Arıburnu	
			16	İngiliz+Fransız	2 10
			17	Yüzbaşı Hakkı Bey	1 5
			18	Mustafa Kemal Paşa	1 5
			19	Kına	1 5
			20	Cevat Bey	1 5

ÖN MEKTUP	f	%	SON MEKTUP	f	%
			21		5
			22	276 kg	10
			23	Osmanlıyı bölüşen	5
			24	Beş çayı içirmeyeceğiz	5
			25	Anzak askeri	5
			26	İç içe geçmiş mermi	5
			27	Mecidiye tabyası	5
			28	Seyit Onbaşı	10
			29	Siperler 2-3 metre	15
			30	Demir Yıldız	5
			31	15-16 yaş asker	5

Tablo incelendiğinde öğrencilerin ön mektuplarında 16 doğru ifade yer alırken dersin sonunda yazdıkları mektuplarında 31 doğru ifade tespit edilmiştir. Ön mektupta belirtilen doğru ifadelerin hepsi kontrol grubu öğrencilerinin ön mektuplarında yer alan ifadelerle hemen hemen aynı. Bu durum bizlere bazı öğrencilerin Çanakkale Savaşı ile ilgili hazırbulunuşluklarının olduğunu göstermektedir. Ancak birinci elden kaynak (kanıt) göstererek ders işlendikten sonra öğrencilerin gerek görsel materyallerden, gerek izlettirilen videolardan, gerek kendi yaptıkları araştırmalardan Çanakkale Savaşı ile ilgili müfredatta bahsedilmeyen, ders kitabında yer almayan bilgilere sahip olduklarını ispatlayan doğru ifadeler kullandıkları görülmüştür. Bu durum yaptığımız çalışmanın olumlu bir sonuç verdiğinin göstergesidir. Çünkü kontrol grubu ile deney grubunun son mektupları arasında farklılık vardır. Kontrol grubu öğrencileri son mektuplarında hep müfredat dahilindeki bilgilerden bahsederken, deney grubu öğrencileri derste kullanılan birinci elden kaynakları ve kanıtları kullanmışlardır.

Kontrol ve Deney Grubu Öğrencilerinin Başarı Testi Puanlarının Karşılaştırılması

Kontrol ve deney grubu öğrencilerinin uygulanan başarı testinden aldıkları puanlar ve bu puan aralığındaki öğrenci sayıları

PUAN ARALIĞI	FREKANS			
	KONTROL GRUBU ÖN TEST	KONTROL GRUBU TEST	DENEY GRUBU ÖN TEST	DENEY GRUBU SON TEST
0-20	-	-	1	-
21-40	7	1	4	-
41-60	10	4	8	-
61-80	3	7	5	2
81-100	-	8	2	18

Kontrol ve deney grubu öğrencilerinin başarı testinden aldıkları puanların bulunduğu aralıklar ve bu aralıkta kaç öğrencinin olduğu yukarıdaki tabloda gösterilmiştir. Kontrol grubu öğrencilerinin ön başarı testinden aldıkları puanlar son başarı testine göre düşüktür. Öyle ki ön testte 81-100 puan arası alan öğrenci bulunmazken, son testte öğrencilerden 8 tanesi puanını 81-100 puan arasına taşımıştır. Yine ön testte 3 öğrenci 61-80 aralığında puan almışken son testte yani ders kitabı destekli ders işlendikten sonra 3 kişiye 4 kişi daha eklenmiştir. Bu durumda gösteriyor ki ön testten alınan puanlara göre son testten alınan puanlar artmıştır. Bu durumdan, öğrencilere ders kitabı destekli ders işlendikten sonra başarılarının olumlu yönde arttığı anlaşılmaktadır. Deney grubunun öğrencilerine baktığımızda ise ders işlenmeden önce öğrencilerin % 40' ının 41-60, % 25'inin 61-80 puan aralığında olduğu görülürken hatta öğrencilerden birinin 0-21 puan arasında olduğu görülürken, birinci elden kaynak (kanıt) kullanılarak işlenen dersten sonra öğrencilerin % 90'ının 81-100 puan aralığında olduğu görülmektedir. Bu durumdan birinci elden kaynak kullanarak, kanıt göstererek ders işlemenin öğrencinin akademik başarısını olumlu yönde etkilediği anlaşılmaktadır. Başarı testi sonucunda elde edilen veriler SPSS programında analiz edilmiş, elde edilen sonuçlar aşağıdaki tablolara yansıtılmıştır.

Kontrol grubu öğrencilerinin ön test-son test puanlarının farklılığı için t-testi sonuçları

Gruplar	N	\bar{X}	S	df	t	p
Kontrol ön test	20	48,00	12,60			
Kontrol son test	20	74,5	20,83	31,272	-4,867	,000

Kontrol grubu öğrencilerinin ders kitabı destekli ders işlenmeden önceki başarıları ($\bar{X}=48,00$) ile ders kitabı destekli ders işlendikten sonraki başarı puanları ($\bar{X}=74,5$) arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir ($T_{(31,272)} = -4,867$, $p < ,05$). Bu durum göstermektedir ki 2005 yılında eğitim hayatında uygulanmaya başlayan yapılandırmacı anlayış çerçevesinde düzenlenen ders kitapları da öğrenci başarısını olumlu yönde etkilemiştir.

Deney grubu öğrencilerinin ön test-son test puanlarının farklılığı için t-testi sonuçları

Gruplar	N	\bar{X}	S	df	t	p
Deney ön test	20	54,5	20,57			
Deney son test	20	95,5	6,86	23,176	-8,453	,000

Deney grubu öğrencilerinin kanıt temelli ders işlenmeden önceki başarı puanları (\bar{X} =54,5) iken, kanıt temelli öğrenme etkinlikleri ile ders işlendikten sonra bu ortalamanın (\bar{X} =95,5) olduğu görülmüştür ($T_{(23,176)} = -8,453$, $p < ,05$). Bu bulguda göstermiştir ki birinci elden kaynak gösterme, kanıt kullanarak ders işleme öğrenci başarısını olumlu yönde artırmaktadır. Bu durum grubun ön testi ile son testi arasında anlamlı bir şekilde farklılaşma olduğunu göstermektedir.

Kontrol ve deney grubu öğrencilerinin ön test puanlarının farklılığı için t-testi sonuçları

Gruplar	N	\bar{X}	S	df	t	p
Kontrol ön test	20	48,00	12,60			
Deney ön test	20	54,50	20,57	38	-1,205	,236

Kontrol grubu öğrencilerinin ön test başarı puanları ile deney grubu öğrencilerinin ön test başarı puanları arasında anlamlı farklılık yoktur. Bu durum öğrencilerin ders işlenmeden önce hazırbulunuşluluk düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığını göstermektedir.

Kontrol ve deney grubu öğrencilerinin son test puanlarının farklılığı için t-testi sonuçları

Gruplar	N	\bar{X}	S	df	t	p
---------	---	-----------	---	----	---	---

Deney son test	20	95,5	6,86			
Kontrol son test	20	74,5	20,83	23,077	-4,282	,000

Kanıt temelli dersin işlendiği deney grubundaki öğrencilerin deney öncesinde aldıkları puanların ortalaması (\bar{X} = 54,5) iken bu değer deney sonrasında (\bar{X} =95, 5) olarak tespit edilmiştir. Ders kitabı destekli dersin uygulandığı kontrol grubunda ise ders öncesi (\bar{X} =48,00) iken ders sonrasında (\bar{X} =74,5) olduğu görülmektedir. Bu durum ders kitabı destekli işlenen kontrol grubu ile kanıt temelli öğretimin yapıldığı deney grubu öğrencilerinin başarı puanlarının arttığını göstermektedir.

Kontrol ve Deney Grubu Öğrencilerinin Tutum Ölçeklerinin Karşılaştırılması

Kontrol grubu öğrencilerinin ön ve son tutum puanlarının farklılığı için t-testi sonuçları

Gruplar	N	\bar{X}	S	df	t	p
Kontrol ön tutum	20	68,85	5,28	38	-1,606	,117
Kontrol son tutum	20	71,20	3,86			

Kontrol grubu öğrencilerinin ön tutum puanları ile son tutum puanları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir. Ama burada dikkat çeken öğrencilerin son tutum başarı puanlarının ortalamasının artmasıdır. Bu durumun ders kitaplarının yapılandırıcı anlayışa uygun hazırlanmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Deney grubu öğrencilerinin ön ve son tutum puanlarının farklılığı için t-testi sonuçları

Gruplar	N	\bar{X}	S	df	t	p
Deney ön tutum	20	63,70	4,62			

				25,95	-5,504	,000
Deney son tutum	20	77,95	10,61			

Deney grubu öğrencilerinin Sosyal Bilgiler dersine karşı ön tutumları ile son tutumları arasında anlamlı bir farklılaşma olduğu görülmektedir. Bu farklılığı deney grubu öğrencilerinin son tutumlarının olumlu yönde artış göstermesi oluşturmaktadır. Bu duruma, öğrencilerin birinci elden kaynak ve kanıt kullanarak ders işlenirken meraklarının sürekli uyanık tutulmasının, yapılan etkinliklerin ilgilerini çekmesinin sebep olduğu söylenebilir.

Kontrol ve deney grubu öğrencilerinin ön tutum puanlarının farklılığı için t-testi sonuçları

Gruplar	N	\bar{X}	S	df	t	p
Kontrol ön tutum	20	68,85	5,28			
Deney ön tutum	20	63,70	4,62	38	3,280	,002

Deney grubu öğrencileri ile kontrol grubu öğrencilerinin uygulamaya başlanmadan önce Sosyal Bilgiler dersine karşı yapılan tutum ölçeğinde, her iki grubun Sosyal Bilgiler dersine karşı tutumları arasında kontrol grubu lehine anlamlı farklılık olduğu görülmektedir.

Kontrol ve deney grubu öğrencilerinin son tutum puanlarının farklılığı için t-testi sonuçları

Gruplar	N	\bar{X}	S	df	t	p
Kontrol son tutum	20	71,20	3,86			
Deney son tutum	20	77,95	10,61	23,94	-2,672	,013

Deney ve kontrol gruplarının uygulama yapıldıktan sonra yani ders işlendikten sonra uygulanan Sosyal Bilgiler dersine karşı tutum ölçeğinde

anlamli bir farklılık olduğu gör÷lmektedir. Ders işlendikten sonra iki grup arasında tutum yönünden de başarı testinde olduğu gibi anlamli bir farklılık olduğu gör÷lmüştür. Yani uygulama bittikten sonra yapılan tutum ölçesinde deney grubu öğrencilerinin ön tutum puanlarının kontrol grubundan düşük olmasına rağmen son tutum puanlarının kontrol grubuna karşı artmış olması birinci elden kaynak ve kanıt kullanımının öğrencinin derse karşı olan tutumlarını olumlu yönde etkilediğini göstermektedir. Uygulamanın başında Sosyal Bilgiler dersine karşı tutumları kontrol grubuna oranla düşük olan öğrencilerin uygulama sonrası derse olan ilgileri ve tutumları artmıştır. Buda çalışmamızın problem cümlesinin cevaplandırıldığı göstergesidir.

Tartışma

Birinci elden kaynak (kanıt) kullanımının öğrencilerinin akademik başarıya ve öğrencilerin derse karşı tutumlarına olan etkisini araştırma konusunda Doğan (2007), Doğan (2008), Keleş, Ata ve Köksal (2006), Bozcan'ın (2002) araştırma yaptıkları ve araştırmalarının neticesinde kanıt kullanılarak yapılan öğretimin öğrenci başarısını artırdığı yönündeki sonuçlarının bu çalışma sonuçları ile paralellik gösterdiği gör÷lmüştür. Yine Doğan (2007) ve Alabaş (2007) tarafından yapılan kanıt kullanımının öğrenci motivasyonunu artırdığı ve derse olan ilgisini etkilediği sonucuna ulaşılan çalışmalar, bu çalışma ile paralellik göstermektedir.

Gerek yapılan çalışmalara dayanarak gerekse de yaptığımız bu çalışmanın sonuçlarının yapılan çalışmalarla paralellik göstermesine dayanılarak; kanıt kullanarak birinci elden kaynak göstererek işlenecek bir derste öğrenci başarısının artmasını sağlaması bundan sonraki derslerde öğretmenlerin konunun içeriğine göre kanıt ve birinci elden kaynak kullanımına ağırlık vermesi, öğretmenlerin diğer okuldaki hatta diğer illerdeki Sosyal Bilgiler Öğretmenleri ile görüşerek kanıtları, kaynakları birbirleri ile paylaşmaları, öğretmenlere hangi konuda ne tür kaynak kullanılabilirliği konusunda eğitim vermeleri, okul yöneticileri tarafından kanıt temelli öğretimi destekleyici imkânlarla fırsat tanımak adına maddi ve manevi üzerlerine düşen görevleri yapmaları gerektiği, konu ile ilgili kanıt ya da kaynak fotoğraf, video veya bir film vb. okulda bu tür kanıt ve kaynakları kullanacak teknolojik imkânlar bulundurulması, araştırmacıların bu araştırmayı bir devlet okulunda daha büyük sayılı gruplarla yapabilecekleri ve Milli Eğitim Müdürlüklerinin il içerisinde öğretmenlerin

271/Zafer TANGÜLÜ – Tuba ÇIDACI

ihtiyaç duydukları kanıt, kaynak ve arşiv belgelerine kolayca ulaşabilmesini sağlayacak gerekli bağlantıları kolaylaştırıcı çalışmalar yapması gerektiği yönünde önerilerde bulunabilir.

KAYNAKÇA

- Akbaba, B., "İnkılap Tarihi Öğretiminde Fotoğraf Kullanımı", *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(1), 2005, s. 65-78.
- Akpınar, M., "Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabındaki Etkinlikler Hakkındaki Görüşleri", *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, Cilt 2, S. 2., 2013.
- Alabaş, R., *İlköğretim 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Kanıt Temelli Öğrenme: Bir Eylem Araştırması*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2007.
- Ata, B., "Tarih Derslerinde Dokümanlarla Öğretim Yaklaşımı", *Türk Yurdu*, Cilt 22, S. 175, 2002, s. 80-86.
- Ashby, R., "Developing A Concept Of Historical Evidence: Students' Ideas About Testing Singular Factual Claims", *International Journal of Historical Learning, Teaching and Research*, Volume 4 Number 2, July, 2004.
- Bozcan, M., *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Tarih Konularının Öğretiminde Öğrencilerin Tarihsel Düşüncelerinin Gelişimi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2002.
- Collingwood, R. G., *Tarih Tasarımı*, çev. K. Dinçer, Ara Yayıncılık, İstanbul, 1990.
- Cooper, H., *The Teaching Of History In Primary Schools: Implementing The Revised National Curriculum*, David Fulton, Londra, 1995.
- Demir, S. - Akengin, H., "Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Bir Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması", *E-International Journal of Educational Research*, Volume 1, (1), 2010, s. 26-40.
- Doğan, Y., *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Tarihsel Yazılı Kanıtların Kullanımı*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2007.
- Doğan, N., *İlköğretim 8. Sınıf Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersinin Öğretiminde Tarihsel Kanıt Kullanımının Etkinliği*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2008.
- Husbands, C., *What Is History Teaching?: Language, Ideas and Meaning In Learning About The Past*, Bucking Hamand Philadelphia, Open University Pres, 2000.
- Jenkins, K., *Tarihi Yeniden Düşünmek*, çev. B. Şener, Dost Kitabevi, Ankara,

1997.

Karaca, A., *6. ve 7. Sınıflarda Sosyal Bilgiler Dersi Program Uygulamalarında Karşılaşılan Sorunların Öğretmen Görüşleri Açısından İncelenmesi (Malatya İli Örneği)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ, 2007.

Keleş, H. - Ata, B. - Köksal, İ., "Tarihi Dokümanla Tarih Öğretiminin Lise Öğrencilerinin Başarısına Etkisi", *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, S. 2, 2006, s. 99-112.

Ocak, G. - Yurtseven, R., "Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Kitaplarının Yapılandırmacı Öğrenme Yaklaşımına Göre Değerlendirilmesi", *Balikesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(22), 2009, s. 94-109.

Safran, M. - Köksal, H., "Tarih Öğretiminde Yazılı Kanıtların Kullanılması", *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 18, S. 1, 1998, s. 71-86.

Topkaya, Y., "Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Değer Aktarım Yaklaşımları Hakkındaki Görüşlerine Ait Nitel Bir Çalışma", *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(1), 2016, s. 637-652.

Topkaya, Y. - Akdağ, H., "Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Suriyeli Sığınmacılar Hakkındaki Görüşleri (Kilis 7 Aralık Üniversitesi Örneği)" *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 2016, s. 767-786.

Topkaya, Y. - Şimşek, U., "Impact Of Instructional Comics On The Attitudes Towards Citizenship And Democracy Education", *Journal of Computer and Education Research*, 3(6), 2015, s. 152-167.

Tosh, J., *Tarihin Peşinde*, çev. Ö. Arıkan, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1997.

Yapıcı, M., "Yapılandırmacı Ders", *Bilim, Eğitim ve Dünce Dergisi*, Cilt 7, S. 4., 2007.

Yıldırım, A. - Şimşek, H., *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2013.